

**विष्फोटक पदार्थको आयात, ओसारपसार, सञ्चय र प्रयोगको इजाजत प्रदान गर्ने
सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३**

(स्वीकृत मिति: २०७३।०२।१८)

प्रस्तावना:

औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माणका आयोजना लगायतका क्षेत्रहरूमा प्रयोग गरिने विष्फोटक पदार्थहरूको आपूर्ति, ओसारपसार, भण्डारण र प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्न विष्फोटक पदार्थ ऐन, २०१८ को दफा १४ को अधीनमा रही नेपाल सरकारले यो कार्यविधि जारी गरेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

क. यस कार्यविधिको नाम 'विष्फोटक पदार्थको आयात, ओसारपसार, सञ्चय र प्रयोगको इजाजत प्रदान गर्ने

सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३' रहेको छ ।

ख. यो कार्यविधि स्वीकृत भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२.स्वीकृति लिनुपर्ने: प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम स्थापित औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा अन्य कुनै निकायलाई आवश्यक पर्ने विष्फोटक पदार्थको खरीद, आपूर्ति, ओसारपसार, भण्डारण र प्रयोग गर्नका लागि नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृती लिनुपर्ने छ ।

३. सिफारिस सम्बन्धी व्यवस्था:

क.औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा अन्य कुनै निकायलाई आवश्यक पर्ने विष्फोटक पदार्थको आयात, खरिद, ओसारपसार, भण्डारण र प्रयोगको अनुमति लिनका लागि सम्बन्धित मन्त्रालय वा केन्द्रीय निकायले निम्न विषयहरू खुल्ने गरी गृह मन्त्रालयमा सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

१) आयोजनाःऔद्योगिक प्रतिष्ठान सञ्चालनको अनुमति पत्र:

२) सम्बन्धित निकायसंगको सम्झौता पत्र:

३) विष्फोटक पदार्थको विवरण:

४) खरिद गरिने स्थानःमुलुक:

५) प्रयोग र भण्डारण गरिने स्थान:

ख. खण्ड 'ख' बमोजिमको सिफारिस साथ विष्फोटक पदार्थ ढुवानी, भण्डारण र प्रयोग गरिने जिल्लाको जिल्ला सुरक्षा समितिको निर्णय सहित अनुसूची १ को ढाँचामा माग फारम भरी सिफारिस गर्नुपर्ने छ ।

४.सहमति लिनुपर्ने: गृह मन्त्रालयले औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा अन्य कुनै निकायलाई आवश्यक पर्ने विष्फोटक पदार्थको खरीद, ढुवानी, भण्डारण र प्रयोग सम्बन्धमा सम्बन्धित मन्त्रालय वा केन्द्रीय निकाय र जिल्ला सुरक्षा समितिको सिफारिस समेत संलग्न राखी नेपाल सरकार रक्षा मन्त्रालयको सहमतिका आधारमा स्वीकृती दिनेछ । रक्षा मन्त्रालयले आवश्यक ठानेमा विष्फोटक पदार्थको विशेषज्ञ सहितको टोली गठन गरी स्थलगत अध्ययनको आधारमा सहमती दिन सक्ने छ ।

५.अनुमति दिने: रक्षा मन्त्रालयको सहमती प्राप्त भएमा गृह मन्त्रालयले विदेशबाट आयात गर्ने विष्फोटक पदार्थको खरीद, ढुवानी, भण्डारण र प्रयोग गर्नका लागि अनुमति पत्र प्रदान गरी परराष्ट्र मन्त्रालयमा र नेपाली सेनाबाट उपलब्ध हुने विष्फोटक पदार्थको हकमा रक्षा मन्त्रालयमा अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा लेखी पठाउने छ । विदेशबाट खरीद गर्ने विष्फोटक पदार्थको हकमा एक वर्षको आयात अनुमति दिइने छ ।

६.आपूर्ति, ढुवानी र भण्डारण सम्बन्धी व्यवस्था: औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा सम्बन्धित निकायले विष्फोटक पदार्थको आपूर्ति, ढुवानी र भण्डारण गर्दा नेपाली सेनाको प्रत्यक्ष निगरानीमा रहेर गर्नुपर्नेछ र प्रयोग गरेको विष्फोटक पदार्थको विवरण अनुसूची ३ बमोजिमको ढाँचामा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय र सम्बन्धित निकायमा प्रत्येक तीन-तीन महिनामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

७.प्रयोगकर्ता सम्बन्धी व्यवस्था: औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा निकायले विष्फोटक पदार्थको सुरक्षित प्रयोग गर्नका लागि विष्फोटक पदार्थ ऐन र नियमावली बमोजिम इजाजत प्राप्त प्रयोगकर्ताबाट मात्र प्रयोग गर्नुपर्ने छ । विष्फोटक पदार्थको प्रयोग गर्दा सम्बन्धित औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा निकायले नेपाली सेना वा सशस्त्र प्रहरी वा नेपाल प्रहरीको रोहवरमा मात्र प्रयोग गर्नुपर्ने छ ।

८. अनुमतिको म्याद थप सम्बन्धी व्यवस्था: तोकिएको म्यादभित्र विष्फोटक पदार्थको आपूर्ति हुन नसकेमा सम्बन्धित मन्त्रालयःकेन्द्रीय निकायको सिफारिसमा गृह मन्त्रालयले आवश्यकतानुसार म्याद थप गर्न सक्नेछ ।

९. अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था:

क. केन्द्रीय अनुगमन समिति: विष्फोटक पदार्थको आयात, ओसारपसार, सञ्चय र प्रयोगको अनुगमनका लागि केन्द्रीयस्तरमा देहाय बमोजिमको अनुगमन समिति रहनेछ ।

१. गृह मन्त्रालय, विपद् व्यवस्थापन महाशाखाका महाशाखा प्रमुख -संयोजक
२. रक्षा मन्त्रालयका सम्बन्धित शाखाका शाखा प्रमुख -सदस्य
३. सम्बन्धित मन्त्रालयको सम्बन्धित शाखाका शाखा प्रमुख -सदस्य
४. गृह मन्त्रालय, लागू औषध नियन्त्रण शाखाका उपसचिव -सदस्य-सचिव

समितिले औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा निकायहरूमा आफैं वा कुनै कर्मचारी खटाई अनुगमन गर्न सक्नेछ र समितिले आवश्यक ठानेमा अन्य विशेषज्ञलाई समेत आमन्त्रण गर्न सक्ने छ ।

ख. जिल्ला अनुगमन समिति: १) विष्फोटक पदार्थको आयात, ओसारपसार, सञ्चय र प्रयोगको अनुगमन कार्य गर्न देहायको जिल्लास्तरीय अनुगमन समिति रहनेछ ।

१. प्रमुख जिल्ला अधिकारी संयोजक
२. स्थानीय विकास अधिकारी सदस्य
३. नेपाली सेनाका स्थानीय प्रमुख सदस्य
४. जिल्ला प्रहरी कार्यालय प्रमुख सदस्य
५. सशस्त्र प्रहरीको स्थानीय प्रमुख सदस्य
६. राष्ट्रिय अनुसन्धान कार्यालयको स्थानीय प्रमुख सदस्य
७. सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी सदस्य-सचिव

२) जिल्ला अनुगमन समितिले आवश्यकतानुसार सम्बन्धित विषयका विज्ञ लगायतका अन्य पदाधिकारीलाई

आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

३) जिल्लास्तरीय अनुगमन समितिले विष्फोटक पदार्थको आयात, ढुवानी, भण्डारण र प्रयोग सम्बन्धी विषयहरूको अनुगमन गरी नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

१०. नाका परिवर्तन: कुनै कारणवश अनुमति पत्रमा तोकिएको भन्सार नाकाबाट विष्फोटक पदार्थ आयात गर्न नसकिने अवस्था भएमा गृह मन्त्रालयले औचित्यता हेरी नाका परिवर्तन गर्ने अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ ।

११. आयात भएको जानकारी दिनुपर्ने: विदेशबाट आयात गरिएको विष्फोटक पदार्थको विवरण सम्बन्धित भन्सार कार्यालय र आयातकर्ताले आयात भएको मितिले ७ दिन भित्र गृह मन्त्रालयमा जानकारी दिनुपर्नेछ ।

१२. काम नलाग्ने विष्फोटक पदार्थ नष्ट गर्ने: गैर सैनिक औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजनाहरूले खरिद गरेको विष्फोटक पदार्थहरू काम नदिने भई नष्ट गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित आयोजनाले विष्फोटक पदार्थको सुरक्षा गर्ने नेपाली सेनाको युनिटलाई नष्ट गरिदिने सम्बन्धमा अनुरोध गर्नुपर्नेछ र सो अनुरोध बमोजिम नेपाली सेनाको विशेषज्ञबाट निरीक्षण गरी नष्ट गर्न सिफारिस गरेमा जिल्ला सुरक्षा समितिको निर्णयानुसार अभिलेख राखी सम्बन्धित आयोजनाका प्रतिनिधि समेतको उपस्थितिमा सुरक्षित स्थानमा नष्ट गर्नुपर्नेछ । यसरी नष्ट गर्दा लाग्ने सामग्री र खर्चको व्यवस्था सम्बन्धित प्रतिष्ठान/आयोजनाले गर्नुपर्नेछ ।

१३. जगेडा हुन आउने विष्फोटक पदार्थको व्यवस्थापन: गैर सैनिक औद्योगिक प्रतिष्ठान वा विकास निर्माण आयोजनाहरूले खरिद गरेका विष्फोटक पदार्थहरू आयोजना निर्माण सम्पन्न भएपश्चात मौज्दात रहेमा सम्बन्धित औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा अन्य निकायले ती विष्फोटक पदार्थहरूको जिल्ला अनुगमन समितिको समन्वयमा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ ।

१४. सरकारी निकायको दायित्व: विकास निर्माण आयोजनाको कार्यान्वयन तथा समयमै सम्पन्न गर्न सहजीकरण गर्नु सम्बन्धित सरकारी अधिकारीको दायित्व हुनेछ ।

१५.निर्देशन पालना गर्नुपर्ने: यो कार्यविधिको कार्यान्वयनको क्रममा गृह मन्त्रालयले समय समयमा आवश्यक निर्देशनहरु जारी गर्न सक्नेछ । सो को पालना गर्नु सम्बन्धित निकायको दायित्व हुने छ ।

१६.विविध: औद्योगिक प्रतिष्ठान, विकास निर्माण आयोजना वा निकायले विष्फोटक पदार्थ ढुवानी गर्ने साधन र सो को एस्कर्टको निमित्त छुट्टै सवारी साधनको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ र पिकेटिङ्ग तथा एस्कर्टिङ्ग खर्च सम्बन्धित आयोजनाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

१७.वाधा अड्काउ फुकाउने: यस कार्यविधिको कार्यान्वयनको सिलसिलामा द्विविधा उत्पन्न भएमा गृह मन्त्रालयले वाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

अनुसूची १

..... आयोजनाःउद्योगको

विष्फोटक पदार्थ माग फाराम

१. आयोजनाःउद्योगको विवरण:	२. विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी विवरण:
क) आयोजनाःउद्योगको नाम, ठेगाना:	(क) विष्फोटक पदार्थहरुको नाम र आवश्यक परिमाण:
ख) विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्ने स्थान:	(ख) कुल आवश्यक पर्ने विष्फोटक पदार्थको विवरण:
ग) विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्ने उद्देश्य:	(ग) मासिक खर्चको विवरण:
घ) आयोजनाःउद्योगको अवधि:	(घ) वार्षिक खपत परिमाण:
ङ) शुरु मिति:	(ङ) आवश्यकताको पुष्ट्याई:
च) पुरा हुने मिति (अनुमानित)M	(च) यस अघि स्वीकृत भएको परिमाण:
छ) आयोजनाःउद्योगको कुल लागत:	(छ) निकाशा लगेको मिति र परिमाण:
ज) आयोजनाःउद्योगको वार्षिक उत्पादन	(ज) पहिला स्वीकृत भै आयात हुन बाँकी परिमाण:

क्षमता:	
झ) आयोजनाःउद्योग संचालन गर्ने स्वीकृत भएको अख्तियारी:	(झ) हालसम्मको आम्दानी खर्च र बाँकीको विवरण:
	ञ) भण्डारण गर्ने स्थान र क्षमता:
३. विष्फोटक पदार्थको ढुवानी सम्बन्धी:	४. सुरक्षा व्यवस्था
क) इन्ट्रि प्वाइन्ट (विदेशबाट आयात गर्ने भएमा):	(क) ढुवानी गर्दाको सुरक्षा व्यवस्था:
ख) भण्डारण गर्ने स्थलसम्म ढुवानी गर्ने साधन:	(ख) भण्डारणको सुरक्षा व्यवस्था:
ग) ढुवानी गर्ने मिति र समय:	(ग) भण्डारण गरिएका स्थानबाट आयोजना स्थलसम्म लाँदा, प्रयोग गर्दा र फिर्ता ल्याउँदाको सुरक्षा व्यवस्था:
घ) ढुवानी गर्ने आधिकारिक व्यक्तिको दर्जा, नामथर र परिचयपत्र:	
५. प्रयोगकर्ताको	६. साइट इन्चार्जको:
दस्तखत: दर्जा: नामथर:	दस्तखत: दर्जा: नामथर:
७.आयोजनाःउद्योग प्रमुखको:	८. सुरक्षा अधिकृतको:
दस्तखत: दर्जा: नामथर: कार्यालयको छाप:	दस्तखत: दर्जा: नामथर: कार्यालयको छाप:

९. आयोजनाः उद्योग नजिक रहेको नेपाली सेनाको युनिटपतिको:	१०. प्रमुख जिल्ला अधिकारीको:
दस्तखतः दर्जाः नामथरः कार्यालयको छापः	दस्तखतः दर्जाः नामथरः कार्यालयको छापः

अनुसुची २

विषयः विष्फोटक पदार्थ खरीद तथा आयात स्वीकृति सम्बन्धमा ।

श्री परराष्ट्र मन्त्रालय,
कन्सुलर विभाग,
त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं ।

प्रस्तुत विषयमा प्रबर्दक श्री .....द्वारा निर्माणाधीन ..... मेगावाट क्षमताको ..... जलविद्युत आयोजनाको सुरुङ्ग, पावरहाउस लगायतका संरचनाहरूको निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने तपसिलका विष्फोटक पदार्थहरू ..... बाट खरिद गरी नेपाली सेनाको निगरानीमा आयोजना स्थलसम्म सुरक्षित ढुवानी, भण्डारण तथा प्रयोग गर्न दिने अनुमतिको लागि ऊर्जा मन्त्रालयको च.नं..... मिति ..... को सिफारिश भई आएको र रक्षा मन्त्रालयको च.नं. .... मिति ..... को प्राप्त सहमति अनुसार .....बाट खरिद गरी ल्याउनुपर्ने निम्न विष्फोटक पदार्थहरू देहायका शर्त तथा बन्देजहरू अनिवार्य पालना एवं कार्यान्वयन गर्नेःगराउने र NOC

प्राप्त मितिले .....भिन्न ..... भन्सार नाकाबाट आयात गरिसक्नुपर्ने गरी आयात स्वीकृति दिइएको व्यहोरा मिति ..... को निर्णयानुसार अनुरोध छ ।

विस्फोटक पदार्थको विवरणः

क्र.सं.	विष्फोटक पदार्थको नाम	खरिद गरिने परिमाण	खरिद गरिने स्थान	आयात गरिने नाका

पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा बन्देजहरुः

१. स्वीकृत परिमाणका विस्फोटक पदार्थहरु .....बाट खरिद हुने ।
२. विष्फोटक पदार्थ ढुवानी गर्दा नेपाल प्रवेश विन्दू .....बाट आयोजनास्थलसम्म ढुवानीकर्ताको परिचयपत्रधारी व्यक्ति साथैमा रहने ।
३. विष्फोटक पदार्थहरु नेपाली सेनाको बंकरघरमा भण्डारण गरी निम्नानुसारको शर्त पूरा गर्नुपर्ने ।
  - विष्फोटक पदार्थहरु भण्डारण स्थल देखि प्रयोगस्थलसम्म ढुवानीको लागि कम्तिमा मा नघटाई नेपाली सेनाबाट स्कर्टको व्यवस्था गर्नुपर्ने । .....
  - सुरक्षाफौज खटिए बापतको आवश्यक सुविधा सम्बन्धमा नेपाली सेनाको मापदण्ड बमोजिम आयोजनाले उपलब्ध गराउनुपर्ने ।
४. नियमित रुपमा आवश्यक पर्ने विष्फोटक पदार्थ यकिन गरी भण्डारणबाट झिकी आयोजना क्षेत्रसम्म लगी प्रयोग गर्दा र प्रयोग भै बाँकी रहेका सामाग्रीहरुको जिल्ला प्रशासन कार्यालय, स्थानीय प्रहरी, नेपाली सेनाहरुको अधिकृत प्रतिनिधि एवं आयोजनाःउद्योगका जिम्मेवार प्रतिनिधिका रोहवरमा मुचुल्का खडा गरी आय व्यय स्पष्ट देखिने गरी खुलाई बचेका सामाग्री पुनः सो भण्डारणमा ल्याई राख्दा समेतका कार्यमा सुरक्षाको उच्च सतर्कता अपनाउने । साथै आम्दानी, खर्च, भण्डारण, प्रयोग एवं सुरक्षाको अनुगमन नेपाली सेनाले गर्ने ।

५. विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्दा गाउँ, इलाका, मानव वस्ती, पशुपन्छी, वन्यजन्तु, वातावरण, विकास निर्माणका पूर्वाधार, पानी पधेरो, सन्धीसर्पन लगायत सार्वजनिक महत्वका वस्तुहरुलाई कुनै किसिमको प्रतिकूल असर, प्रभाव नपर्ने गरी स्थानीय प्रशासन, सुरक्षा निकाय र प्राविधिक कर्मचारीहरुको रोहवरमा इजाजतपत्र प्राप्त व्यक्तिहरुबाट मात्र प्रयोग गर्ने गराउने ।

६. खपतको विवरण शीघ्रतिशीघ्र स्थानीय प्रशासन कार्यालय र यस मन्त्रालयमा पेश गर्ने ।

७. थप विष्फोटक पदार्थ माग गर्दा पूर्व स्वीकृतिबाट प्राप्त खर्च तथा मौज्दातको प्रमाणित विवरण भरी पेश गर्नु पर्ने ।

बोधार्थ

श्री रक्षा मन्त्रालय, सिंहदरबार:- विष्फोटक पदार्थ खरिद पश्चात वीरगञ्ज भन्सार नेपाल प्रवेश विन्दूबाट ढुवानी गर्दा अपनाउनु पर्ने उच्च सतर्कता सहित आवश्यक सुरक्षाको व्यवस्थाका लागि ।

श्री उर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार ।

श्री नेपाली सेना, बलाधिकृत विभाग (ब्य.यु), व्यवस्था तथा नीति निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा, भद्रकाली ।

श्री भन्सार बिभाग, त्रिपुरेश्वर ।

श्री जिल्ला प्रशासन कार्यालय, ... ।

श्री भन्सार कार्यालय, ... ।

श्री ..... आयोजना, ... ।

अनुसुची ३

आयोजनाको नाम:

ठेगाना:

मिति ..... देखि ..... सम्मको विष्फोटक पदार्थको खपत विवरण:

सि.नं.	विष्फोटक पदार्थको नाम	जम्मा परिमाण	यस अवधिमा खपत भएको परिमाण	बाकी मौज्दात	कैफियत